

## En neurolog berättar

I "Mannen som förväxlade sin hustru med en hatt" (Prisma) har den amerikanske neurologen Oliver Sacks för lekmannen samlat ett tjugotal berättelser om patienter med olika typer av hjärnskador.

Det är fascinerande läsning. Sacks ärenden är dels rent populärvetenskapligt: han skriver för att vi bättre ska förstå de medmänniskor som drabbas av sjukdomar i nervsystemet.

Men Sacks kritiserar också sin egen vetenskap: han har valt sådana tillstånd som enligt honom mer eller mindre ignoreras av den klassiska neurologin - t ex skador i högra hjärnhalvan (som fallet med mannen som tog fel på sin hustrus huvud och en hatt), eller de märkliga rubbningar där sinnesförmågor som minne, luktsinne, eller visualiseringsförmåga inte "bortfaller" utan tvärtom skärps.

Sacks har prisats för både sin djupa humanism och sin stil. Jag är inte riktigt lika imponerad. "Humanismen" är mest *names-dropping* och Trivial Pursuit. Uppläggningsen är rörig och texten inte genomarbetad (det rör sig till stor del om artiklar som tidigare varit publicerade på andra håll).

Inte heller den svenska redigeringen är helt lyckad. De böcker av den ryske neurologen Alexander Luria som Sacks framhåller som förebilder för sin egen bok, finns t ex på svenska. Men de omnämns boken igenom bara med sina amerikanska titlar och utgivningsdata. (I den nyss utkomna pocketupplagan har de svenska titlarna dock tillfogats i en fotnot.)

Trots detta är det en fascinerande och läsvärd bok. Dock bör kanske människor med anlag för hypokondri varnas för att läsa den...

-JS

## Pamflett mot kvacksalveri

Karl-Ivar Gabrielson, Grå-suggefilosofi och hälsohysteri, 68 sidor, Bokförlaget Gothungia, 1987.

Karl-Ivar Gabrielson, journalist och chef för Arbetarrörelsens arkiv i Hässleholm, har skrivit en pamflett mot "hälsohysteriet". Hans huvudtes är att ett överdrivet intresse för den kroppsliga hälsan kan bli ett hot mot den psykiska hälsan. Hans intresse för området väcktes när han upptäckte att en och samma journalist skrivit 900 artiklar om jogging. Denne journalist är, enligt Gabrielson, "sjukligt fixerad vid vikt, motion och bekymmer för andra, han är med andra ord tvångsneurotiker."

Gabrielson delar ut rallarsvingar mot olika former av kvacksalveri och *geschäft* inom hälsokostbranschen och den s k alternativa medicinen. Irisdiagnostik, zonterapi och örnmassage hör till föremålen för hans vrede.

Boken är illustrerad med exempel på äldre tiders hälsoannonser. De bestyrker ganska väl författarens tes att charlataneriet till stor del är detsamma nu som förr.

Att påvisa hälsobluffer är ett angeläget ämne, som alltför få författare och journalister (och alltför få läkare och andra sjukvårdsutbildade) gett sig in på. Flertalet av föremålen för Gabrielsons attacker är också alldeles så usla som han gör gällande. Tyvärr är han dock ovarsam i sitt förhållningssätt till välgrundade hälsoråd om kost och

motion. Särskilt allvarligt är att han inte tar tobakens skadeverkningar med det allvar de förtjänar.

Trots dessa brister är boken väl värd att läsas. Den är schvungfullt skriven, i klassisk pamflettstil.

Sven Ove Hansson

## Annorlunda populärvetenskap

Dialogen är en litterär metod som sedan mycket länge använts för pedagogiska eller populärvetenskapliga texter. På senare tid har t ex Douglas Hofstadter utnyttjat formen i sin bok "Gödel, Escher, Bach".

"Metaloger" av Gregory Bateson (Bokförlaget Korpen) är en liten trevlig bok med samtal mellan en far och en dotter om så skilda ämnen som "Varför viftar fransmän?", "Varför har saker konturer?" eller "Vad är en instinkt?".

Med "metalog" menar Bateson en dialog där även samtalsstrukturen återspeglar det ämne som diskuteras. Bara ett fåtal av bokens sju samtal når upp till detta ideal och blir verkliga "metaloger". Ett exempel är "Pappa, varför hamnar saker i oordning?" - ett samtal om entropi, som verkligen hamnar mer och mer i oordning och slutligen avstannar...

Det här är populärvetenskap på ett annorlunda sätt - inte tekniskt inriktad, utan snarare filosofiskt. Batesons metaloger är både roande och lärorika.

Ett distraherande drag är att dottern i första dialogen uppenbarligen är ganska ung, sådär sju - åtta år, men i den sista betydligt äldre. Detta förklaras av att bokens metaloger är skrivna vid olika tidpunkter mellan 1948 och 1969.

-JS

## En skeptisk magiker och präst

John Booth, Psychic Paradoxes, Prometheus Books 1986.

Att vara både trollkonstnär och präst är en ovanlig yrkeskombination. Amerikanen John Booth har den. Han har en lång erfarenhet som magiker och underhållare på de stora scenerna. Dessutom är han präst i den unitariska kyrkan.

I båda dessa egenskaper har han reagerat mot charlataneriet om paranormala fenomen. Som trollkonstnär ogillar han att trollkonster utförs under falska förespeglingar, som präst att människors andliga behov utnyttjas av luredrejare. Därför har han också länge ägnat sig åt att kritiskt granska olika påstådda övernaturliga fenomen.

I boken "Psychic Paradoxes" går han igenom främst tre slags fenomen, nämligen tankeläsning, spiritism och spöken. Detta är inte någon vetenskaplig framställning, utan snarare essäistisk. Han har många anekdoter att berätta, bl a följande obetalbara berättelse om Uri Geller:

"Richard Buffum, den lärde kolumnisten på Los Angeles Times, som också är en seglingsentusiast och en erfaren trollkarl, berättade för mig om ett spontant telepatiexperiment som han genomförde med Geller. När de satt till lunch, försökte båda att läsa den andres tanke på ett enkelt föremål. Geller stirrade på Buffum, tänkte efter och ritade en båt. Fel, Buffum hade föreställt sig ett hus. 'Vad tänkte du på?' frågade Buffum. 'En katt', svarade Geller. Helt riktigt hade Buffum ritat en katt på sin egen papperslapp.

'Men så kan man inte göra!' utropade en förbluffad Uri Geller, med vad som måste ha varit en Freudiansk felsägning.

'Jag berättade inte för honom', sa Buffum, 'att det inte var något trick; det var bara ren tur.'

Booths bok är ett stycke alldeles utmärkt sedelärande underhållning.

Sven Ove Hansson